

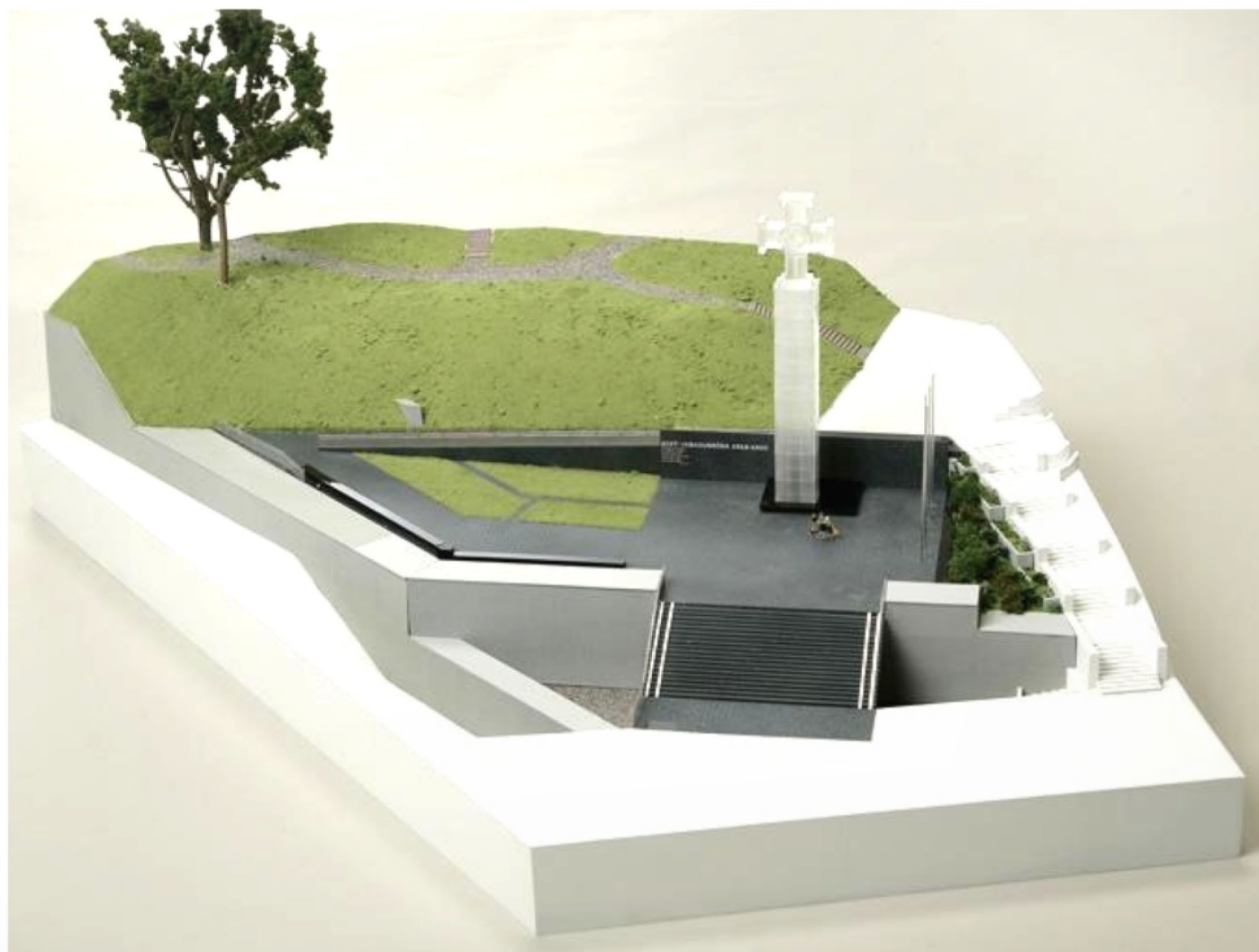
Vabadussõja võidusamba rajamise korraldus

Tarmo Olgo

Riigikontrolli tulemusauditiosakonna peakontrolör

Riigieelarve kontrollikomisjon 09.02.2012

Tagasivaade

- 1997 Riigikogu otsustas rajada monumendi
- 2005 Riigikogu otsustas monumendi koha ja nimetuse
- 2007 juuli lõppes ideekavandi konkurss
- 2008 veebruar sõlmitakse samba projekteerimis-ehitusleping
- 2008 juuli teatab minister, et monument ei valmi tähtaegselt
- 2008 november monument oleks pidanud valmima
- 2009 juuni monumendi pidulik avamine
- 2009 september samba valgustus viiakse remonti
- 2009 november võetakse sammas vastu
- 2009 detsember loobub koostööst Sans Souci'ga
- 2010 aprill samba uus valgustus võetakse vastu

Tähtaeg määras kõik

Tähtaja määrasid poliitikud

Riigikontrolli üldhinnang

Riigikontrolli hinnangul on Vabadussõja võidusamba ehitamisel ilmnenud puuduste peamiseks põhjuseks liigne kiirustamine.

Kiirustama sundis poliitilisel tasandil määratud ebarealistlik monumendi valmimise tähtaeg.

Riigikontrolli arvates puudusid objektiivsed eeldused ehitada monument valmis vähem kui aastaga sellisena, nagu ideekonkursi võitjad seda 2008. aasta jaanuaris ette kujutasid.

Kust tuli samba valmimise tähtaeg

Otsuse, et monument peab valmima 2008 aastal tegi valitsuskabinet 2006 aasta juunis, kui kiitis heaks Kaitseministeeriumi koostatud Vabadussõja võidusamba püstitamise lähteülesande

Lähteülesandes nähti ette, et sammas peab valmima 2008. aastal Eesti Vabariigi 90. aastapäeval

Eesmärk avada monument 2008. aastal oli kirjas ka 2007. aasta valitsusliidu tegevusprogrammis aastateks 2007–2011, kaitsepoliitikat käsitlevas osas

Kust tuli samba valmimise tähtaeg

21. veebruaril 2007 võidusamba hindamiskomisjoni koosolekul nentis toonane kaitseminister Jürgen Ligi, et „me väga tahaksime, et mälestusmärk saaks valmis 24. veebruariks 2008, aga seda lubadust on väga raske kindlalt anda. Sellepärast sai öeldud, et Vabadussõja võidusammas valmib EV juubeliaastal“.

Järgnevatel nädalatel lepitati Eesti Vabariigi 90. aastapäeva tähistamise ürituste kava ettevalmistamise käigus kokku monumendi avamise täpne aeg – Vabadussõja alguse 90. aastapäev, 28. november 2008.

Kaitseministeerium teavitas sellest avalikkust 13. märtsil 2007.

Kust tuli samba valmimise tähtaeg

Valitsuse otsustes ega nende seletuskirjades seda konkreetset tähtpäeva 28.november 2008 kirjas ei ole

tähtaegade fikseerimise ajal ei olnud ega saanudki olla otsustajatel ettekujutust, milline saab olema monument, mis kujuga ja materjalist saab olema sammas ning milliseid tehnilisi raskusi tuleb selle rajamisel ületada

Hilisem ei tulnud kellelgi mõttessegi tähtaeg üle vaadata, kuna tähtajad olid selgelt poliitilised

Monumendi maksumus

Monumendi maksumus (31.07.2011 seis)

Kaitseministeerium kulutas monumendi rajamiseks kokku 8,5 mln EUR (132 mln) krooni.

Sellest 895 tuhat EUR (14 mln krooni) ehk 10% monumendi puuduste kõrvaldamiseks

1/3 võrra Monument kavandatust rohkem maksma

Monumendi hooldamiseks kulub ca 60 tuh EUR aastas

Riigihangete seaduse järgimine

Riigihanke menetlust otsustati mitte järgida

- 2008. jaanuaris otsustas valitsus kaitseministri ettepanekul, et monumendi hangete läbiviimiseks ei pea lähtuma Riigihangete seadusest
- Ministeerium lubas lepingupartnerite leidmisel põhjuseta konkurentsi mitte kahjustada
- Ministeerium täitis lubatud osaliselt ja sisulist konkurssi ei toimunud: projekteerija (Sweco), samba projekteerija-ehitaja (Sans Souci) ja projektijuhi-omanikujärelevalve (Telora-E) valimisel.

Riigihanke menetlust otsustati mitte järgida

- Riigikontrolli hinnangul oli monumendi ehitamise partnerite valikul erandi rakendamine vastuolus RHS mõttega.
- “Käesolevas seaduses sätestatud korda ei ole hankija kohustatud rakendama, kui [---] sõlmitav leping või korraldatav ideekonkurss on **seotud riigisaladusega riigisaladuse** seaduse tähenduses või **välisriigi salastatud teabega** või **Eesti Panga turvalisuse** või avaldamisele mittekuuluva teabega või kui lepingu täitmine eeldab kooskõlas õigusaktidega **eriliste turvalisusnõuete täitmist** või kui erandi kohaldamine on otseselt vajalik **riigi oluliste huvide kaitsmiseks** [---]”

Samba projekteerija ja ehitaja valik - eellugu

- Võimalikke partnereid otsiti erinevatest riikidest (Soome, Rootsi, Saksamaa, Suurbritannia, Tsehhi, Itaalia)
- 2007 detsembris monumendi autorid ja ministeeriumi esindajad Tsehhis kohtumas Sans Souci esindajatega
- 07.01.2008 tutvustab Sans Souci Kaitseministeeriumile Samba võimalike klaasinäidiseid

Samba projekteerija ja ehitaja valik - konkurss

- 02.02.2008 tehti kolmele ettevõttele (Tsehhi, Saksamaa ja Rootsi) ettepanek esitada pakkumus samba projekteerimiseks ja ehitamiseks
- Pakkumiste esitamiseks anti 9 päeva aega
- 08.02.2008 laekus üks enam-vähem korrektne pakkumine Tsehhi firmalt Sans Souci

Samba projekteerija ja ehitaja valik - konkurss

- Rootslased teatasid, et ei jõua kokku projekteerijaga kokkuleppele
- Sakslased esitasid vaid hinnasoovi ja teatasid, et ei suuda ette valmistada nõutud dokumente
- Pärast Sans Soucilt pakkumise saamist teiste võimalike partneritega läbirääkimisi ei peetud

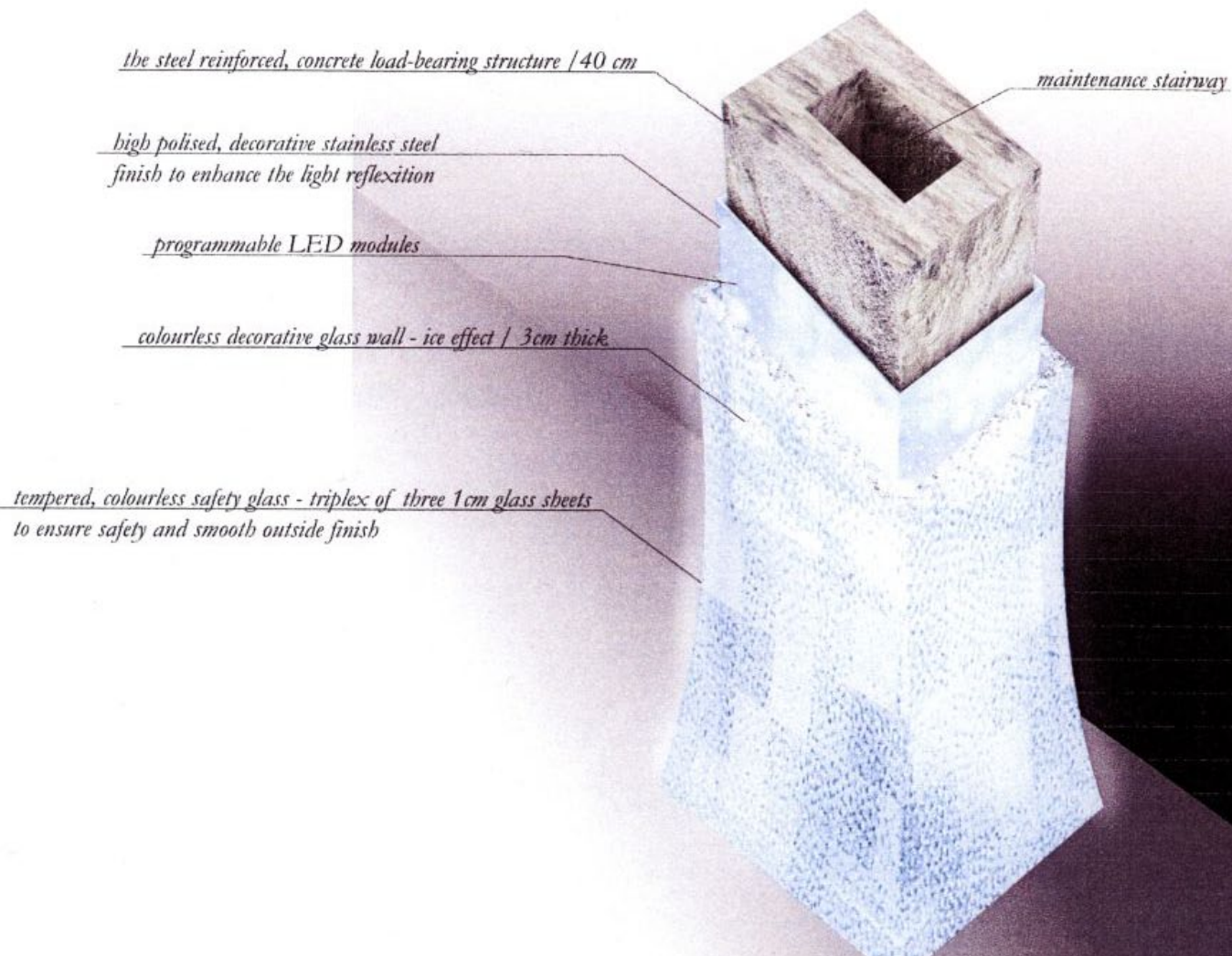
Samba projekteerija ja ehitaja valik - hinnang

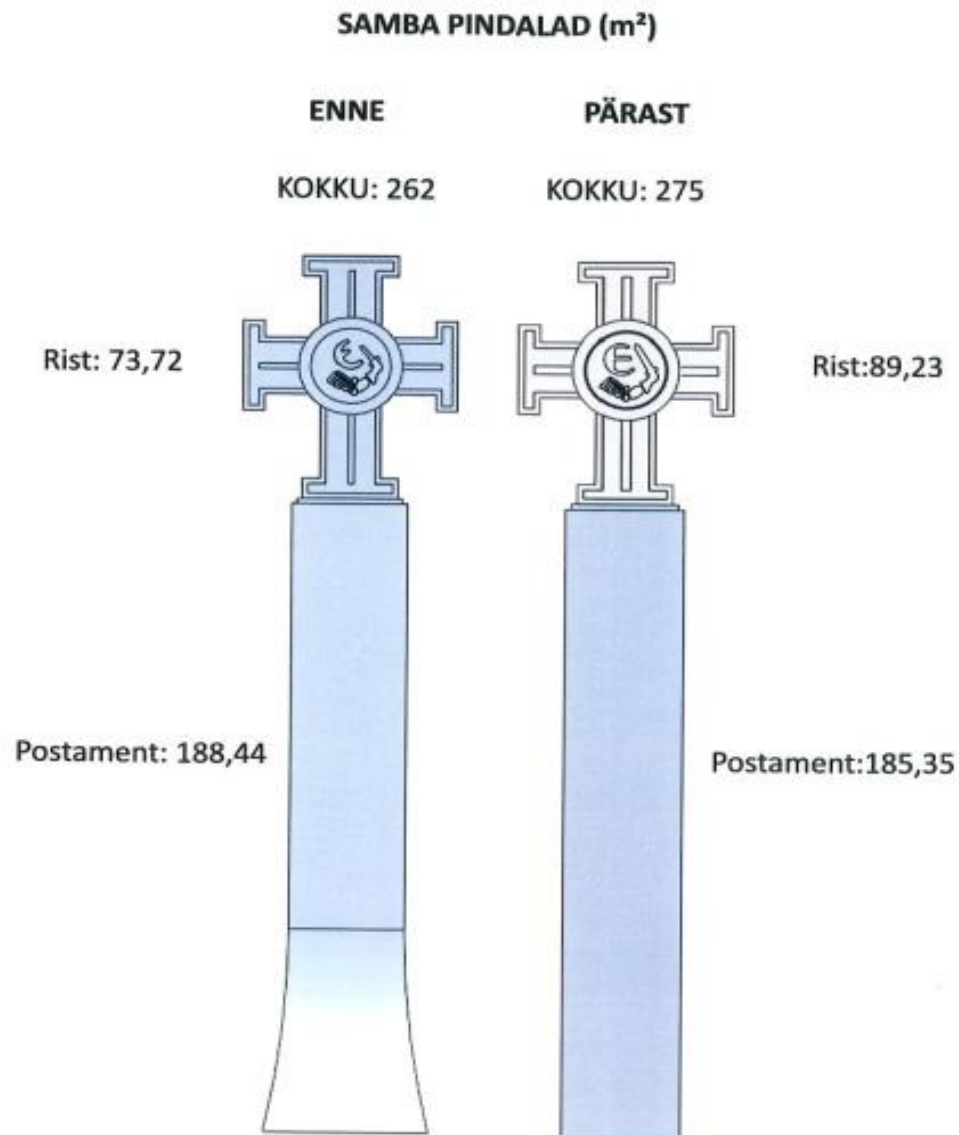
Riigikontrolli hinnangul valiti Tšehhi firma Sans Souci s.r.o. sammast ja risti projekteerima ning ehitama sisulise konkursita, kuna teistel konkursile kutsututel ei olnud pakkumuste esitamise ebamõistlikult lühikese tähtaja tõttu võimalust koostada nõutud detailsusega pakkumust

Sans Souci'ga lepingu sõlmimine

- Läbirääkimised hakkasid pakkumuste avamisele järgneval päeval
- Pakkumuses ei olnud arvestatud kõigi töö tegemiseks vajalike toimingutega. Täpsustatud pakkumus esitati 20.02.2008
- 28.02.2008 sõlmis Kaitseministeerium Sans Souci'ga lepingu
- Lõpphinnaks kujunes 3 390 000 EUR (53 mln krooni)

Sans Souci'ga lepingu sõlmimine

Sans Souci tööde teostamine – ajakava

Sammas pidi valmima 8 kuuga

14.aprill projekteerimine lõpetatud

30. juuli samba kandekonstruktsioon ja tehnilised süsteemid

28.august klaasdetailid toodetud

4. september klaasdetailide paigaldamise algus

15. oktoober kõik tööd lõpetatud

Sans Souci tööde teostamine

Lepingu sõlmimisel ei olnud ministeeriumil ega ka autoritel selge, milliste klaasdetailidega sammas ja rist kaetakse, kuidas need kinnitatakse ning kuidas monumenti valgustama hakatakse

Sans Souci tööde teostamine

2008 aprillis lepiti kokku klaasi tüüp ja paksus

2008 aprillis lepiti kokku klaaspaneelide mõõtmed

2008 juulis aktsepteeriti klaaspaneelide kinnitamise moodus

2008 septembrini vaieldi vuukide täitmise ja risti kuju üle

2008 oktoober kokkulepe samba ja risti valgustuse osas

2009 septembris otsustati paigaldada sundventilatsioon

Sans Souci tööde teostamine - lahkkelid

2008 august Sans Souci soovib täiendavat tasu 152 500 EUR (2,4 mln krooni) täiendavate tööde eest

2008 september Sans Souci ähvardab tööd peatada, viidates lahkkelidele autoritega ja ministeeriumi soovimatusele huvitada täiendavaid kulusid

20.01.2009 lepitati kokku, et ministeerium maksab Sans Souci'le täiendavalt 140 tuh EUR ja pikendati samba valmimise tähtaega

Sans Souci tööde teostamine - kokkulepe

Konstateeriti, et Sans Souci ei olnud suutnud kohustusi tähtaegselt täita seetõttu, et ministeerium oli jätnud oma kohustused osaliselt täitmata.

Lepiti kokku, et kumbki osapool ei rakenda lepingukohaseid sanktsioone täitmata jäänud kohustuste ja tööde lõpetamistähtaja edasilükkumise tõttu.

Sans Souci kõigi tööde lõpetamise uueks tähtajaks määrati 2009. aasta 31. märts.

Sans Souci - tee lepingu lõpetamiseni

- 23.juuni 2009 samm pidulikult avati
- 22.juuni 2009 väljastati sambale kasutusluba
- Samba avamise hetkeks ei olnud ministeerium Sans Souci'lt tõid vastu võtnud
- Minister (J.Aaviksoo) oli samba avamisel teadlik selle valgustuse probleemidest

Sans Souci - tee lepingu lõpetamiseni

- Samba probleemid ilmnesid kohe pärast monumendi avamist
- 2009 juulis muutusid 4 paneeli roosakaks ja lakkas töötamast risti valgustus
- 2009 augustis tekkisid tõrked sambaosa valgustuses
- 2009 septembris monteeriti valgustus maha ja Sans Souci lubas valgustuse korda teha 15.12.2009

Sans Souci - tee lepingu lõpetamiseni

- 19.11.2009 võttis ministeerium vaegtöödega samba vastu
- Lubatud tähtajaks Sans Souci valgustust korda ei saanud
- 21.12.2008 ministeerium fikseeris puudused samba valgustuses ja teatas lepingu lõpetamisest
- Lepingu lõpetamise hetkeks oli ministeeriumil Sans Soucile tasumata 240 tuh EUR (3,8 mln krooni)

Ministeeriumi vaidlused Tallinna Linnavalitsusega

Ehitusloa vaidlus

Ministeerium oli arvestanud, et monumendile antakse ehitusluba eelprojekti alusel 20 päevaga

Tegelikkuses kulus ehituslubade saamiseks ligi 4 kuud

Ministeerium lootis ehitusloa eskiisprojekti alusel

Tallinna Linnavalitsuse soovis monumendile ehitusloa väljastamiseks samba ja risti tööprojekti

Ehitusloa vaidlus

Linnavalitsus selgitas oma nõudmist monumendi asukohaga esindusväljakul ja linnavalitsuse soovis veenduda samba visuaalses sobivuses ja konstruktsioonide püsivuses

Riigikontroll ei anna hinnangut linnavalitsuse nõudmiste seaduslikkusele, kuid märgib, et ehitusluba ei tohi anda rajatisele, mille püsijäämises ei olnud rajaja ise veendunud.

Lõpuks ministeerium loobus monumendile, kui tervikule ehitusloa taotlemisest ja ehitusluba taotleti kolmes järgus: samba vundament ja kommunikatsioonid (01.07.2008), tseremoniaalväljak (22.07.2008) ja sammas (22.09.2008)

Ehitusluba

Sambale ja ristile ehitusluba andes eiras Tallinna Linnavalitsus ehitusseaduses seatud piirangut, kuna:

- Samba projekti koostanud Sans Souci allettevõtjad puudus seaduses nõutud registreering Eesti majandustegevuse registris
- Kaitseministeerium ehitusloa taotluses samba ja risti projekti koostajaks Sweco Projekti, kes tegelikult selleks ei olnud
- Projektile puudus märged, et Kaitseministeerium on projekti vastu võtnud (projekti polnud vastu võetud ka sambale kasutusloa saamisel)

Monumendi ehituse rahastamine

Monumendi ehituse rahastamine

Riigikontrolli hinnangul ei olnud monumendi rahastamine läbipaistev, kuna:

- 2008 ja 2009 aasta riigieelarves ei ole sedavõrd olulise objekti rahastamiseks eraldi välja toodud
- kulude katmiseks kasutati selleks mitteettenähtud eelarvevahendeid
- Kaitseministeeriumi eelarvest raha leidmiseks kasutati “huvitavaid” skeeme

Monumendi ehituse rahastamine

Riigikontroll ei tuvastanud, et monumendi rajamiseks eraldatud riigi raha oleks kasutatud millekski muuks, kui monumendiga seotud kulutuste katmiseks

Monumendi ehituse rahastamine

Kuni 2008. aasta septembrini oli monumendi rajamise kulude katteallikaks

Kaitseministeeriumile

riigikaitseinvesteeringuteks ja ministeeriumi tegevuskuludeks eraldatud raha

Monumendi ehitamiseks riigikaitseks eraldatud raha kasutamine toimus valitsuse heakskiidul

Monumendi ehituse rahastamine

Valitsuse kinnitatud Kaitseministeeriumi eelarve jaotuse kohaselt ehitati monument selleks, et

“keskse juhtimisstruktuuri lahinguvõime arenduse loomise eesmärgil tagada sõjaliste võimete efektiivne väljaarendamine”.

Monumendi ehituse rahastamine

2008. septembris eraldas valitsus
Kaitseministeeriumile oma reservist
monumendi rahastamiseks 49,3 mln krooni

2008. aastal valitsuse reservist eraldatud
raha monumendi ehitamiseks ei kasutatud,
vaid jätkati kulutuste katmist
kaitseinvesteeringute arvelt

Valitsuse reserv võeti monumendi kulutuste
katmiseks kasutusele 2009. aastal

Annetustena kogutud raha kasutamine

Monumendi rahastamiseks kogusid annetusi
Kultuuriministeerium ja Kaitseministeeriumi
rahalisel toel tegutsenud sihtasutus
Vabaduse monument

12000 inimest annetasid kokku 2 996 275
krooni

Annetustena kogutud raha kasutamine

- $\frac{1}{4}$ ehk 725 110 krooni kasutati Monumendi ehitamiseks
- $\frac{3}{4}$ ehk 2 271 165 krooni Monumendi parandamiseks

Õppetunnid

- Kõik, mis allub füüsikaseadustele ei allu poliitilisele tahtele
- Asju tuleb teha õiges järjekorras: projekt, ekspertiis, otsus tähtaja ja maksumuse kohta
- Ametnik ei saa pimesi käsku täita

Tänan!

